

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISH METODIKASI

Yoqubova Madina Azimjon qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Qosimova Nilufar Muratjon qizi

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasida dotsenti
nilufarjalilova@mail.ru

Annotatsiya

Maqolada chizmachilik fanini o'qitishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda zamonaviy interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi asoslab beriladi. O'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, grafik topshiriqlarni bosqichma-bosqich bajarishga o'rgatish va baholash mezonlarini takomillashtirish masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, chizmachilik fanini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning amaliy bilimlarini mustahkamlab, ularda mehnat madaniyati, aniqlik, tartibli va texnik hujjatlar bilan ishlash kompetensiyasini shakllantiradi. Xulosa sifatida umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitishda zamonaviy metodik yondashuvlar va didaktik tamoyillarga asoslangan ta'lim jarayoni samaradorlikni oshirishi isbotlanadi.

Kalit so'zlar

umumta'lim maktabi, chizmachilik, o'qitish metodikasi, grafik savodxonlik, fazoviy tasavvur, proyeksiyalash, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, baholash mezonlari, kompetensiyaviy yondashuv.

Umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitish o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirish, fazoviy tasavvurini shakllantirish hamda amaliy faoliyatga tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Chizmachilik fani o'quvchilarda buyumlarning shaklini to'g'ri idrok etish, ularni tasvirlash, texnik hujjatlar va grafik belgilarni tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, zamonaviy sanoat va texnologiyalar rivojlanayotgan sharoitda chizmachilik fanining umumiy o'rta ta'lim tizimidagi ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chizmachilik fanini o'qitish metodikasi didaktika, psixologiya va pedagogika fanlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'quvchilarning bilimlarni egallash jarayonini tizimli tashkil etishga xizmat qiladi. O'quvchilar tomonidan grafik bilimlarni o'zlashtirish jarayonida ularning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, idrok va tafakkur darajasi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli chizmachilik fanini o'qitishda metodik yondashuvlar ilmiy asoslangan va zamonaviy ta'lim talablari bilan uyg'un bo'lishi lozim. Bugungi kunda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalar, raqamli vositalar va interfaol metodlarning keng joriy etilishi chizmachilik fanini o'qitish metodikasini ham takomillashtirishni talab etadi.

O'quvchilarni faollashtiruvchi metodlar, loyiha asosida ta'lim, elektron resurslar va grafik dasturlardan foydalanish fan o'qitish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu jihatdan, chizmachilik fanini umumta'lim maktablarida o'qitish metodikasi masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida namoyon bo'ladi.

Chizmachilik fanining umumta'lim maktablaridagi asosiy vazifasi o'quvchilarni grafik faoliyat asoslari bilan tanishtirish hamda texnik tasvirlash madaniyatini shakllantirishdan iborat. Chizmachilik darslari o'quvchilarda quyidagi bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi:

- ✓ buyumlarning shakli va tuzilishini tahlil qilish;
- ✓ geometrik shakllarni proyeksiyalash;
- ✓ chizma chizish asboblari bilan ishlash;
- ✓ kesim va qirqimlarni bajarish;
- ✓ o'lcham qo'yish qoidalarini o'zlashtirish;
- ✓ chizmalarni o'qish va tahlil qilish.

Mazkur ko'nikmalar o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy yo'nalishini tanlashida ham muhim tayanch bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, chizmachilik fani matematika, fizika, texnologiya va informatika fanlari bilan integratsiyalashgan holda o'quvchilarda kompleks bilim tizimini shakllantiradi. Chizmachilik fanini o'qitishda metodlarni to'g'ri tanlash o'quvchilarning mavzuni tez va mustahkam o'zlashtirishiga imkon yaratadi. Umumta'lim maktablarida chizmachilikni o'qitishda quyidagi metodlar keng qo'llaniladi:

Tushuntirish va izohlash metodi. Bu metod orqali o'qituvchi proyeksiyalash, kesim, qirqim, standartlar kabi mavzularni nazariy jihatdan bayon qiladi.

Ko'rsatish (demonstratsiya) metodi. O'qituvchi doskada chizma chizish yoki tayyor namuna orqali tushuntirish beradi. Bu metod o'quvchilar uchun eng samarali usullardan biri hisoblanadi.

Amaliy mashqlar metodi. O'quvchi chizma asboblari yordamida grafik topshiriqlarni mustaqil bajaradi. Ushbu metod ko'nikma hosil qilishda asosiy metod sanaladi.

Muammoli ta'lim metodi. O'quvchilarga chizmaga oid muammo berilib, uni tahlil qilish va yechim topish jarayoni tashkil etiladi. Bu metod mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Loyiha asosida o'qitish metodi. O'quvchilar buyum yoki detalning chizmasini bosqichma-bosqich ishlab chiqib, yakunida loyiha sifatida taqdim etadilar. Bu metod ta'limning kompetensiyaviy yondashuviga mos keladi. Umumta'lim maktablarida chizmachilik darslari o'quv dasturi va taqvim-mavzu rejasiga muvofiq tashkil etiladi.

Chizmachilik darslarida amaliy mashg'ulotlarning ulushi yuqori bo'lishi sababli o'qituvchi dars vaqtini to'g'ri taqsimlashi zarur. Darsning samaradorligi o'quvchilarning har bir bosqichda bajaradigan ishini nazorat qilish va metodik yo'riqnoma asosida tashkil etishga bog'liq.

Chizmachilik fanida baholash o'quvchilarning amaliy va nazariy bilimlarini aniqlashga xizmat qiladi. Baholash mezonlari quyidagilarga asoslanadi:

- chizmaning aniqligi va standartlarga mosligi;
- proyeksiya qoidalariga rioya etilishi;
- o'lchamlar va yozuvlarning to'g'ri qo'yilishi;

- chizmaning tozaligi va estetik holati;
- topshiriqni belgilangan muddatda bajarish.

Hozirgi davrda umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. Elektron resurslar, video darslar, grafik dasturlar yordamida o'quvchilar mavzuni tezroq o'zlashtiradi.

AKT vositalarining afzalliklari:

- murakkab shakllarni 3D ko'rinishda tushuntirish imkoniyati;
- proyeksiyalarni animatsion tarzda ko'rsatish;
- grafik topshiriqlarni tezkor tahlil qilish;
- o'quvchining mustaqil ishlash motivatsiyasini oshirish.

Biroq, umumta'lim bosqichida an'anaviy chizma chizish asboblari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish ham muhim bo'lib qoladi. Shuning uchun raqamli va an'anaviy metodlar uyg'unligiga erishish metodik jihatdan to'g'ri yo'l hisoblanadi.

Umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitish metodikasi o'quvchilarda grafik savodxonlik, fazoviy tasavvur va texnik tafakkurni rivojlantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Fan mazmunini o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos holda izchil va tizimli tashkil etish ta'lim samaradorligini oshiradi. Chizmachilik darslarida ko'rgazmalilik, amaliy mashqlar, muammoli vaziyatlar va loyiha asosida ta'lim metodlaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, baholash mezonlarining aniq belgilanishi hamda AKT vositalaridan oqilona foydalanish chizmachilik fanini o'qitish sifatini oshiradi. Natijada o'quvchilar chizmalarni o'qish va bajarish, texnik standartlarga rioya qilish hamda mustaqil grafik fikrlash kompetensiyalariga ega bo'ladilar. Demak, umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: TDPU, 2016.
2. Saidov A., Qodirov B. *Chizmachilikni o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
3. Nurmatov Sh. *Chizma geometriya va chizmachilik asoslari*. Toshkent: O'zbekiston, 2017.
4. Hamidov N. *Muhandislik grafikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Sharifjon o'g'li, H. S. (2026, April). UMUMTA'LIM MAKTABLARINING 5-SINF TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA "O'ZBEKISTON RASSOMLARI" MAVZUSIDA RASM ISHLASH METODIKASINI O'RGATISH. In *International Conference on Education, Psychology and Humanities* (Vol. 1, No. 4, pp. 147-151).
6. Sharifjon o'g'li, H. S. (2026, April). ZAMONAVIY CHIZMACHILIK DARSLARINI TASHKIL ETISHDA IJTIMOIIY FALSAFANING AHAMIYATI. In *International Conference on Education, Psychology and Humanities* (Vol. 1, No. 4, pp. 152-160).

7. Kasimova, N. M. K. (2022). Representatives of the Kokan School of Coppersmithing, Glorifying the National Craft. *RegiINTERNATIONAL JOURNAL ON ECONOMICS, FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, 4(11), 86-90.
8. Qosimova, N. (2022). IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS. USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY." Scienceweb academic papers collection.
9. Qosimova, N. (2022). Goals and objectives of creative thinking in the course of the lesson. *Educational and Pedagogical Sciences*, 14(7), 2167-2170.
10. Nilufarkhan, Q., & Dildorakhan, A. (2022). Theoretical foundations of the history of applied arts of Uzbekistan. In *E Conference Zone* (Vol. 1, pp. 12-13).
11. Solijon o'g'li, Q. B. Carpentry Schools-Applied Art Foundation Of Development. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(11), 945-949.
12. Kasimova, N. M. K. (2022). Representatives of the Kokan School of Coppersmithing, Glorifying the National Craft. *RegiINTERNATIONAL JOURNAL ON ECONOMICS, FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, 4(11), 86-90.